

Asia: VN/14277/2025

Lausuntopyyntö hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne ehdotetuista hyte-kertoimen indikaattorien tavoitearvoista (3 §) ja laskentatavasta (3 a §)?

Liikuntayrittäjät ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (Hyte) toimintojen tavoitteena on parantaa väestön terveyttä ja hyvinvointia. Hyte on tärkeä osa sosiaali- ja terveyspalveluja ja yksi laaja lakisääteinen kokonaisuus asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden parantamisessa. Hyte-toiminnan tavoitteita ovat mm. ennaltaehkäisevät ja korjaavat toiminnot sekä jatkossa entistä enemmän terveyttä edistävät hoitopolut- ja toimintamallit.

Hyvinvointialueiden hyte-rahoitus on valtion rahoittamaa yleiskatteellista rahoitusta, jonka perusteena on hyte-kerroin. Vuonna 2023 hyte-kertoimen summa jaettiin hyvinvointialueille asukasluvun mukaan, vuoden 2026 rahoituksen perusteena ovat ensimmäistä kertaa toimintaa ja tuloksia kuvaavat prosessi- ja tulosindikaattorit (prosessi-indikaattorit kuvaavat toimintaa ja tulosindikaattorit muutosta). Toimialajärjestönä olemme usean vuoden ajan korostaneet hyte-työn merkitystä niin kunnissa kuin hyvinvointialuilla. Uuden sote-organisoinnin kehittämistyössä hyte-työllä on merkitystä myös sote-kustannusten kasvun hillitsemisessä. Rahoituksen tulee olla riittävää, ennakoivaa, kehitystä seuraavaa ja yhteistyöhön kannustavaa sekä motivoivaa. Hyte-rahoitusta tulee lisätä nykyisestäään ja/tai rahoituksen painoarvoa muuttaa vielä nykyistä enemmän ehkäiseviin tai kuntouttaviin kokonaisuuksiin.

Sisältöä tulee kehittää erityisesti ehkäiseviin ja työ- ja toimintakykyä tukeviin toimintamalleihin ja palveluihin. Koska raha ei ole korvamerkittyä, sen kohdentamiseen ja vaikuttavuuteen on kiinnitettävä huomiota yhtenäisten kirjausten ja raportoinnin kautta. Toiminta on vielä kehittymässä

palvelurakenteen ja yhdyspintatyön kautta, samoin kuin työnjaollisesti esim. liikuntaneuvonnan ja elintapaohjauksen osalta.

Kuntien hyte-indikaattorien ja hyvinvointialueiden vastaavien tulisi tukea toisiaan sekä tuottaa tuloksia ja tietoa toimivista ratkaisuista, erityisesti vaikuttavista kustannustehokkaista palveluista. Koska hyvinvointialueet muodostuvat kunnista työnjako, palvelumarkkinoiden tuntemus ja palvelutuottajaverkostojen toimivuus ovat avain asemassa. Liikuntaneuvonnan ja elintapaohjauksen sisällöllinen ja laadullinen kehittäminen yksilöllisten palvelupolkujen kautta edellyttää moniammatillista monituottajuutta, jossa yksityisillä palvelutuottajilla on sekä osaamista, että resursseja.

Hyte-kertoimen indikaattorien tavoitearvoista säätämisen tarkoituksena on perustelumuistion mukaisesti lisätä hyvinvointialueiden rahoituksen läpinäkyvyyttä sekä kannustavuutta. Tavoite on hyvä erityisesti ehkäisevien palveluiden osalta. Tavoite-arvot, kirjaamiskäytännöt ja koodisto ovat vielä rakenteilla mm. THL julkaisee syksyllä 2025 hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (Hyte) toimenpidekoodit osana kansallisen koodistopalvelimen toimenpideluokituksen päivitystä. Arviolta syyskuussa julkaistavat koodit täydentävät hyvinvointia ja terveyttä tukeviin palveluihin ja toimintaan ohjaamista. Aikaisemmin on voitu jo kirjata liikuntaan ja elintapaohjaukseen liittyvää ohjausta, johon myös jatkossa tulisi saada toimivat mallit yksityisen toimijoiden kirjaamiselle esim. liikunnan ammattilaisille. Esimerkiksi liikuntaneuvonnan koodeja käyttämällä hyvinvointialue on voinut todentaa, miten liikuntaneuvonta vaikuttaa HYTE-kertoimen tyyppin 2 diabeteksen prosessi-indikaattorin kehitykseen. Indikaattoreiden sisältöä ja painotusta tulee arvioida ja tarvittaessa muuttaa tulosten tai hyvinvointialueen muutosten vuoksi. Nykyiset kirjaamiskäytännöt ovat vielä kehittymässä ja palveluiden sisällöt hyvin erilaisia toteutukseltaan.

Diagnoosipohjaisen rahoituksen ja ennaltaehkäisevän (riskissä sairastua) rahoituksen painopistettä tulee arvioida huolella. Neuvonnan tulee johtaa myös fyysisen aktiivisuuden toteuttamiseen hyödyntämällä liikunnan käypähoitoa ja tutkittua tietoa liikkumisen kansansairauksien ehkäisyssä ja hoidossa. Lausunnolla olevat toimintaa kuvaavat indikaattorit ja niiden painokertoimet on esitetty taulukkoina.

Toimintaa kuvaavien indikaattoreiden tavoitearvo on vain yhdessä kohteessa (rokotukset) ja ja painokerroin on kaikille sama. Voisiko painokertoimen muutoksilla vaikuttaa myös jatkossa halutun tavoitearvon saavuttamiseen?

Toimintaa kuvaava indikaattori, jossa elintapaneuvonnan toteutuminen tyyppin 2 diabetesriskissä oleville Käypä hoito -suosituksen mukaisesti on kuvattu THL:n sivustolla. Neuvonnan toteuttajia ei ole rajattu tiettyihin ammattihenkilöihin. Neuvonta tulee antaa puolen vuoden sisällä riskin toteamisesta. Tämä mahdollistaa erityisesti liikunta-alan palvelutuottajien ja ammattilaisten entistä paremman mukaan tulon ja auttaa asukkaita pääsemään neuvontaan. Nykyisessä taloustilanteessa ja tulevaisuudessa järjestöjen ja yritysten resursseja tulee hyödyntää nykyistä enemmän.

Toiminnan tulosta kuvaavien indikaattoreiden osalta mm. lonkkamurtumien ennaltaehkäisyssä lihaskunnon ylläpitämisellä, tasapaino- ja liikkuvuusharjoittelulla voidaan ehkäistä kaatumistapahtumia. Yksilöllisen terveysliikunnan kautta ja henkilökohtaista terveyttä parantamalla voimme vaikuttaa sote-kulujen kasvuun.

Liikuntayrittäjät on tänä vuonna mukana EU-hankkeessa BEACTIVE DAY – kansallisen sivusto www.liikuntapäivät.fi. Fyysisen passiivisuuden ja kroonisten sairauksien kasvaviin määriin on löydyttävä uusia ratkaisuja ja toimintamalleja ja myös yhteisiä kampanjoita. Yhtenä hankkeen tuloksena julkaistaan HEPA-opas. HEPA-opas korostaa erityisesti ei-tarttuvien sairauksien (NCD=non-communicable disease) ennaltaehkäisyä ja hallintaa terveyttä edistävän liikunnan (HEPA=health enhancing physical activity) kautta. Fyysinen aktiivisuus on johdonmukaisesti osoitettu olevan vaikuttava ja kustannustehokas interventio ei-tarttuvien tautien (NCD) ehkäisyyn ja hallintaan. Säännöllinen liikkuminen voi auttaa vähentämään sydänsairauksien, aivohalvauksen, tyypin 2 diabeteksen ja joidenkin syöpien riskiä, samalla kun se parantaa mielenterveyttä, liikkuvuutta ja yleistä elämänlaatua. Oppaan yhteistyökumppaneina ovat olleet kansainväliset ja kansalliset potilaisjärjestöt sekä eurooppalaiset kansalliset toimialajärjestöt. Maksuttomat tapahtumat ovat kaikkien hyödynnettävissä mm. vastaavien hankkeiden tuloksia ja toimenpiteitä eli yhteistyöverkostojen rakentamista tulisi edistää myös hyvinvointialueilla esim. kohdennetuilla digitaalisilla palvelualustoilla (asiakkaille/ammattilaisille).

2. Huomionne ehdotetuista pelastustoimen riskikertoimen tekijöistä ja niiden painokertoimista (4 §)?

-

3. Muut mahdolliset huomionne asetuksesta?

Fyysinen aktiivisuus on kaikkien yksilöiden terveyden, hyvinvoinnin ja sosiaalisen kanssakäymisen perustaa, mutta se on myös kulmakivi sellaisten sairauksien kuin sydän- ja verisuonitaudit, diabetes, syöpä ja krooniset hengityselinsairaudet ennaltaehkäisyssä ja hallinnassa. Monet ihmiset kohtaavat kuitenkin esteitä - olivatpa ne fyysisiä, sosiaalisia, taloudellisia tai kulttuurisia, jotka estävät heitä osallistumasta säännölliseen liikuntaan. Kansansairauksiemme osalta liikunnan käypähoitoon liittyvät toimenpiteet tulisi ottaa laajasti käyttöön ja indikaattoreihin voisi jatkossa esim. jalostetun datan kautta kohdentaa alueellisia tavoitteita = kannusteita.

Olemme toteuttaneet toimialajärjestönä yhdessä alan yritysten kanssa useita terveyttä edistäviä liikuntahankkeita kansallisesti ja kansainvälisesti. Tuloksia on hyödynnetty osaamisen kehittämisessä ja palveluiden sisällöissä. Nykyisessä meneillään olevassa hankkeessa tavoitteenamme on tarjota käytännön ohjeita ja strategioita, jotta terveyttä edistävä liikunta (HEPA) olisi saavutettavissa, tasatarvoista ja tervetullutta kaikille, iästä, kyvystä, sukupuolesta, etnisyydestä tai sosioekonomisesta asemasta riippumatta. Tunnistamme, että ei-tarttuvista taudeista (NCD) kärsivät ihmiset tarvitsevat usein räätälöityjä ja tukevia ympäristöjä aktiivisten elämäntapojen aloittamiseen ja ylläpitämiseen. Poistamalla esteitä ja edistämällä osallistavia käytäntöjä voimme antaa yksilöille mahdollisuuden ottaa terveyden hallinta omiin käsiinsä ja parantaa elämänlaatuaan. Digitaaliset palvelut ja mittava data antavat yksilölle mahdollisuuden seurata omaa terveyttään, jos ne on rakennettu palveluketjun sisälle saumattomasti lainsäädännöllistä yksityiselämän suojaa noudattaen.

Hyte-palveluiden kehittämistyössä tarvitsemme palveluohjausta ja toimivia palveluketjuja. Laadukkaissa prosesseissa asiakkaiden terveyttä tukevat tarpeet tulee selvittää palvelutarpeen arvioinnin kautta ja ohjata asiakas neuvonnan kautta sopivien palveluiden käyttämiseen, jossa julkinen ja yksityinen voivat toimia palveluketjumaaisesti. Hankinnoilla, markkinakartoituksella ja -markkinavuoropuhelulla voimme rakentaa yhdessä liikuntayritysten kanssa parempaa terveyttä.

Hämäläinen-Bister Riitta

Liikuntayrittäjät ry - Riitta Hämäläinen-Bister, toiminnanjohtaja